

ladan ligger mitt i »ladriket« i Rättvik, det vill säga byarna Övre och Nedre Gärdsjö där man i början av 1990-talet renoverade och dokumenterade 350 lador från åtta århundraden. Den äldsta är byggd redan 1294 och är Sveriges näst äldsta timmerhus. Här köpte jag en avstyckad gård från 1830-talet med en stor lada. Stockarna hade hamnat nere i jorden och ruttnat vilket dessutom medfört att ladan lutade ut över gatan. Jag blev tvungen att åtgärda den

ladan ligger mitt i »ladriket« i Rättvik, det vill säga byarna Övre och Nedre Gärdsjö där man i början av 1990-talet renoverade och dokumenterade 350 lador från åtta århundraden. Den äldsta är byggd redan 1294 och är Sveriges näst äldsta timmerhus. Här köpte jag en avstyckad gård från 1830-talet med en stor lada. Stockarna hade hamnat nere i jorden och ruttnat vilket dessutom medfört att ladan lutade ut över gatan. Jag blev tvungen att åtgärda den

ATT LYFTA EN LADA

– VEVA PÅ KÄRRINGEN, SKRIKER JIM ORR. JAG VEVAR FÖR FULLT PÅ DOMKRAFTEN OCH DET KNAKAR I DEN GAMLA LADAN SOM ÄR PÅ VÄG UPP FRÅN DEN NERSJUNKNA GRUNDEN. VI HÅLLER PÅ ATT RENOVERA MIN LADA SOM LUTAR OCH HAR RUTTNÄ STOCKAR. TEXT OCH FOTO INGE NILSSON

LADAN LIGGER MITT I »LADRIKET« i Rättvik, det vill säga byarna Övre och Nedre Gärdsjö där man i början av 1990-talet renoverade och dokumenterade 350 lador från åtta århundraden. Den äldsta är byggd redan 1294 och är Sveriges näst äldsta timmerhus.

Här köpte jag en avstyckad gård från 1830-talet med en stor lada. Stockarna hade hamnat nere i jorden och ruttnat vilket dessutom medfört att ladan lutade ut över gatan. Jag blev tvungen att åtgärda den och valde att lyfta upp och byta delar av nedersta stockvarvet. Dessutom fick ladan nya mellangolvsbjälkar för att det skulle bli två våningar. Jag tog kontakt med Jim Orr från Sörboda, som kom hit från England 1970 och nu är timmerman specialiserad på att lyfta och renovera lador. Jag blev hans assistent under denna vecka men annars sköts detta jobb av

hans fru Kerstin. Som exempel visar vi här hur vi steg för steg bytte grundstocken på ena gaveln.

Arbetet förbereddes genom att jag grävde ett halvmeterdjupt och lika brett dike längs väggen så att vi kunde jobba fritt under väggen. Grävningen blev lite arkeologisk, jag hittade enstaka föremål och stötte snabbt på ett svart lager kol som fanns orört under ladan. Det är lämningar efter den stora brand som härjade delar av byn i april 1830 då tre gårdar jämnades med marken. I gården som fanns på platsen före branden bodde Björ Anders Hansson (1775–1837), en av de många stora dalmålarna från denna by.

Jim klagjorde först regel nummer ett vid ladlyft:

– Ställ aldrig några verktyg mot väggen! De kan fastna och skjuta på åt fel håll när man lyfter och sänker.

Han började sedan med att hänga av logportarna

Lador saknar oftast dränering och hängrännor, vilket gör att det kan bli allt för blött runt grunden. Grundstenarna sjunker, timret ruttnar och man kan bli tvungen att lyfta ladan. Inge Nilsson berättar här hur det gick till när han lyfte sin egen lada i Rättvik, för att byta det understa stockvarvet.

Verktyg du behöver för ladlyftet: Domkrafter, motorsåg, handsåg, bilyxa, timmerrits, bandkniv, måttband, potatishacka, spade, spett, slägga, hammare, kniv, färgsnöre, vattenslang för avvägning samt korttimmer och plankbitar att palla upp stommen med.

och regla dörrhålet med brädor för att undvika förskjutningar i timmerväggen. Elkabeln till ladan lossades för att undvika skador. Vi grävde rent för domkrafterna som placerades bakom knutarna på långsidorna, så att kortsidan kunde lyftas. Så var det dags att lyfta och »veva på kärringen« som det heter på fackspråk och ladan åkte med ett knakande upp ur jorden. Man kan antingen veva samtidigt i varsitt hörn eller lyfta på en sida i taget och palla upp den lyfta sidan. Den ruttna stocken avlägsnades och jorden rensades bort under med hjälp av bland annat en potatishacka. Grunden, det vill säga stenar under knutarna samt på några ställen längs väggen, rättades till och kompletterades. Så var det dags för en ny stock, dem köper man lämpligen färdigsågade hos en timmerhustillverkare. Jag hade turen att ha en sådan bara

100 meter längre ner på bygatan. Stocken kapades till och försågs med knuthak för att passa in. Med hjälp av spett och slägga fick vi den på plats och kunde återigen sänka ner ladan på dess nya grund. Knuten justerades med yxa och sedan gjorde vi ungefär likadant med långsidans stock.

Slutligen fylldes diket igen på nytt men nu såg jag till att det blev ett litet dike utanför väggen med lutning bortåt så att vattnet rinner från ladan. Det är också viktigt att det blir ett avstånd mellan nedersta stocken och marken. Framför logporten lade jag stenar mot stocken i stället för jord och planade av infarten upp till med limstensplattor. (Limsten är rättviksmål för kalksten, jämför med engelskans limestone.)

Med diverse andra justeringar tog arbetet en vecka för två man. ■